

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת חיי שרה

תשפ"ו

(שנה ט', גליון מס' 412)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

השיעור השבועי מתקיים בכל יום שלישי **באמצעות הזום**

לקבלת קישור כניסה:

052-719-1965 / 055-557-0895

זמן תחילת השיעור:

שעון קיץ - 20:30

שעון חורף - 20:00

לקבלת הגיליון השבועי בדוא"ל:

נא שלחו הודעה לכתובת: k.torat.david@gmail.com

תחת הכותרת "גיליון שבועי"

פרשת חיי שרה התשפ"ו

"מסירות הרצון כמסירת נפש"

א. על מאמר הכתוב בפרשתן ¹, "וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה, מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים, שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", כתב רש"י הקדוש:

"וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה, מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים - לַכֹּחַ נִכְתַּב שָׁנָה בְּכָל כָּלָל וְכָלָל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו,

בת ק', כבת כ' לחטא. מה בת כ' לא חטאה - שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא,

ובת כ', כבת ז' ליופי.

שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה - כולן שווין לטובה".

ובדברים אלו, שומא עלינו להתבונן:

הלא עד גיל צ' שנים, היתה שרה אע"ה עקרה,

וכבר קיימא לן ², "כל אדם שאין לו בנים, חשוב כמת",

ואם כן, עד גיל צ' שנים, חייה אינם חיים, וכמיתה חשובים, והיאך "כולן שווין לטובה"?

והנה, על מאמר הכתוב הנ"ל, מצינו לדרשת רבותינו ז"ל ³:

"רַבִּי עֲקִיבָא הָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ, וְהַצְבּוֹר מִתְנַמְנָם,

בְּקֶשׁ לְעוֹרְרוֹ,

אָמַר -

¹ בראשית, כג' - א'.

² נדרים, סד' ע"ב.

³ בראשית רבה, ריש פרשתן, פרשה נח', ג'.

מה ראיתך אסתר, שתמלך על שבע ועשרים ומאה מדינה?
אלא, תבוא אסתר, שהיתה בת בטה של שרה, שהיתה מאה ועשרים ושבע,
ותמלך, על מאה ועשרים ושבע מדינות".
ובמעשה זה, נתקשה אדמו"ר הגה"ק רבינו אליהו אליעזר דסלר זיע"א⁴ :
"דברי חז"ל אלו, אומרים דרשני,
היתכן, שתלמידי רבי עקיבא, נמנמו בשעת שיעורו?
וכיצד ביקש לעוררם, על ידי מאמר זה?
האם על ידי התמיהה שבמאמר?
ובאמת, הא גופא קשיא, מהי שייכות מלכות אסתר - על קבז' מדינות, לשנות
חיי שרה?".

ב. בעניין מצוות "מסירות נפש", מצינו לדברי רבותינו ז"ל⁵ :
"כי אתא רב דימי, אמר רבי יוחנן -
לא שנו⁶, אלא, שלא בשעת גזירת המלכות⁷,
אבל בשעת גזירת המלכות, אפילו מצווה קלה, ייהרג ואל יעבור.
כי אתא רבין, אמר רבי יוחנן -
אפילו שלא בשעת גזירת מלכות, לא אמרו אלא בצינעא,

⁴ בספרו הקדוש "מכתב מאליהו", (חלק ג', עמודים 21-23).

ועיין שם לתירוצו, באופן אחר מן המתבאר במאמר זה.

⁵ סנהדרין, עד' ע"א.

⁶ היינו:

שבשאר העבירות, ייהרג ואל יעבור.

⁷ היינו:

שעת שמד, שהגוי אונסו לעבור את העבירה.

אבל בפרהסיא, אפילו מצווה קלה, ייהרג ואל יעבור.

מאי מצווה קלה?

אמר רבא בר רב יצחק, אמר רב -

אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא⁸.

וכמה פרהסיא?

אמר רבי יעקב, אמר רבי יוחנן -

אין פרהסיא, פחותה מעשרה בני אדם ...

והא אסתר, פרהסיא הואי⁹ ?

אמר אביי -

אסתר, קרקע עולם היתה¹⁰.

רבא אמר -

הנאת עצמן, שאני¹¹ .

⁸ היינו:

אפילו כאשר הגוי מבקשו לעשות שינוי בצורת שרוך הנעל, אף שאין בכך שום מצווה, אלא מנהג בעלמא,

מכל מקום, כיוון שהוא בפרהסיא בפני ישראל, ימסור את נפשו, ויקדש את ה', ואל ינהג במנהג הגויים.

⁹ היינו:

לאחר שלמדנו, שבפרהסיא, חייב האדם למסור את נפשו,

מפני מה, אסתר המלכה, לא מסרה את עצמה למיתה, בעת שנלקחה להינשא לאחשוורוש.

¹⁰ היינו:

אסתר המלכה, לא עשתה דבר,

אלא, שאחשוורוש, הוא שעשה בה מעשה,

והיא, קרקע עולם, היתה.

והוא כעין משל: כשם שהקרקע דורכים עליה, ואין הקרקע עושה דבר, כך היתה אסתר המלכה.

¹¹ היינו:

והנה, דעת הסמ"ק¹², והר"ן¹³, והרא"ש¹⁴, והטור¹⁵ :
שאפילו באותן העבירות, שאמרו, יעבור ואל ייהרג, אם ירצה להחמיר על עצמו
ולהיהרג רשאי.
ועל פי זה, נתקשה הגה"ק רבינו אברהם חיים שור זיע"א¹⁶ :
"וקצת תימה -
דאם כן, אסתר, דצנועה גדולה היתה, דלא חזיא אפיה דגבר, ב-עה' שנה,
כדאיתא בתרגום מגילת אסתר¹⁷,
ונביאה היתה¹⁸,
אמאי לא החמירה על עצמה, שלא תבעל לעובד כוכבים,
והיה לה למסור נפשה, אף על גב דקרקע עולם היתה?".
ובביאור העניין, כתב רבינו זיע"א :
"ולפי מדרש רבה, פרשה ד-חיי שרה^{19 20}, ומגילת אסתר²¹, נראה -

אחשוורוש, לא רצה להעבירה על הדת,

אלא, שעשה כן לצורך הנאת עצמו.

ובאופן כזה, הדין שונה, שכן אין כאן חילול ה',

ולפיכך, אין חייבים למסור את הנפש על כך.

¹² מצווה מג'.

¹³ שבת, מט' ע"א.

¹⁴ עבודה זרה, (פרק ב', סימן ט').

¹⁵ יורה דעה, סימן קנז'.

¹⁶ בספרו הקדוש "תורת חיים", (סנהדרין, עד' ע"א).

¹⁷ פרק ב' פסוק ז'.

"על ד' הות צניעא בביתא דמרדכי, שבעין וחמיש שנין, ולא חזת אפי גבר, אלהן אפי מרדכי, דאתעבדית
לה לתורבינא".

¹⁸ מגילה, יד' ע"א.

דהא דפריך ש"ס: 'והא אסתר, פהרסיא הואי', לאו קושיא היא, ואתי נמי שפיר
הא דלא החמירה אסתר.

דאיתא התם -

רבי עקיבא היה יושב ודורש, אמר, מה ראתה אסתר שתמלוך על מאה ועשרים
ושבע מדינה?

אלא, אמרה, תבוא אסתר שהיא בת בתה של שרה, שחיתה מאה ועשרים ושבע
שנים, ותמלוך על מאה ועשרים ו-ז' מדינות.

ולכאורה תימה -

דמה עניין קב"ז מדינות, ל-קב"ז שנים שחייתה שרה?

ועוד -

אמאי זכתה למלכות, בזכותה של שרה דווקא, ולא בזכות שאר האימהות?

ועוד -

דקאמר, 'מה ראתה אסתר שתמלוך' וכו',

אטו בדידה הוה תליא מילתא, והלא באונס לקחיה, כמו שנאמר 'וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר'
22 ?

לכך נראה, דהכי קאמר -

'מה ראתה אסתר שתמלוך', דכיוון דצנועה גדולה, ונביאה היתה, אמאי לא
מסרה נפשה שלא תבעל לעובד כוכבים, משום חומרא?

אי נמי -

כדפריך הכא, דכיוון דפרהסיא הואי, היה לה למסור נפשה,

¹⁹ פרשה נח, ג'.

²⁰ וכאשר הובא לעיל באות א'.

²¹ אסתר רבה, פרשה א', ח'.

²² אסתר, ב' - ח'.

וכי רוצה היתה שתמלוך וכו', ולית לה שינויא דאביי ורבא?
ומשני, 'אלא, תבוא אסתר, שהיא בת בתה של שרה, שחייתה קכ"ז שנים -
משום, דהא דכתב לן רחמנא מספר שנותיה של שרה, מופנה היא לגמרי,
דאף על גב, דאשכחן דכתב לן מספר חיי אנשים חשובים, כגון: שנות האבות ²³ ²⁴
²⁵, ומשה ²⁶ ואהרן ²⁷ לוי ²⁸ עמרם ²⁹ וקהת ³⁰,
מכל מקום, לא אשכחן בשום מקום, דכתב לן רחמנא מספר שנותיה של שום
אישה,
דאפילו ברחל ומרים, שנכתב מיתתן ³¹ ³², לא נכתב מספר שנותן, ולא בשום
אישה,
ואם כן, למה זה נמנו שנותיה של שרה?
ונראה -
דהך קושיא, הוה קא קשיא לה לאסתר, כי נביאה היתה, וגדולה בחכמה,
וכיוון שבא מעשה זה לידה, שרצו להמליכה על קכ"ז מדינות, אמרה, ודאי מאת
ה' היא זאת,

²³ אברהם אע"ה. בראשית, כה' - ז'.

²⁴ יצחק אע"ה. בראשית, לה' - כח'.

²⁵ יעקב אע"ה. בראשית, מז' - כח'.

²⁶ דברים, לד' - ז'.

²⁷ במדבר, לג' - לט'.

²⁸ שמות, ו' - טז'.

²⁹ שמות, ו' - כ'.

³⁰ שמות, ו' - יח'.

³¹ רחל אע"ה. בראשית, לז', טז' - יט'.

³² מרים. במדבר, כ' - א'.

דלא נכתב ייתור זה בתורה, מספר שנותיה של שרה, אלא, כדי ללמוד הימנו
בדרך גזירה שווה - קכ"ז מ-קכ"ז,
לומר לך, שתעמוד אחת מבנותיה, ותמלוך על קכ"ז מדינות, בזכות שרה,
שחייתה קכ"ז שנים.

והשתא, וודאי לאו בחיי שנותיה תליא מילתא, דאין עניין זה לזה,
אלא, הכתוב בא לומר, דמלכותה של אסתר בזכותה של שרה הוה, וזה ילפינן
מיייתורא ד-קכ"ז, כמו גזירה שווה,
כלומר, הרי כאן קכ"ז מדינות, ונאמר להלן קכ"ז שנים, מה להלן שרה, אף כאן
שרה.

והשתא, ניחא הא דכתיב שנה שנה, בכל כלל וכלל ³³,
משום, דהתם נמי, כל חדא באפיה נפשיה נדרש,
דאמרינן במסכת מגילה ³⁴, 'שָׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה' ³⁵, בתחילה לא מלך אלא
על שבע, ואחר כך נוסף עליהם עשרים, ואחר כך נוסף עליהן מאה,
והוי דומיא דשנותיה של שרה, שכל אחד נדרש לעצמו, כדפירש רש"י ³⁶,
נמצא, דהוי כמו גזירה שווה.

ואכתי קשה -

³³ היינו:

"וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה, מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים, שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", (בראשית, כג' - א').

³⁴ יא' ע"א.

³⁵ אסתר, א' - א'.

³⁶ "וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה, מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים" - לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל
אחד נדרש לעצמו,

בת ק', כבת כ' לחטא. מה בת כ' לא חטאה - שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא,
ובת כ', כבת ז' ליופי.

'שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה' - כולן שווין לטובה".

למה זה זכתה למלכות בזכות שרה דווקא, כמו שנתבאר לעיל?

ועוד -

דלישנא ד- 'אלא תבוא אסתר ותמלוך', משמע קצת, דנפשה חשקה בכך, וזה תימה, דנהי דמן השמים הוה, כדילפא מקרא, מכל מקום, צנועה כמותה, ונביאה, היאך חשקה?

ויש לומר -

דאסתר, היתה יודעת, דאין זה אלא כדי לעשות נס גדול על ידה, שתציל את ישראל,

שלא היתה צנועה ונביאה בישראל, שתהא ראויה לעשות נס זה על ידה, כמותה, כדאיתא במדרש: דאמר מרדכי, לא לחינם נעשה זאת לצנועה זו, אלא כדי לעשות נס על ידה,

ושמא, היינו הא דאמר לה ³⁷, 'ומי יודע, אם לעת כזאת הגעת למלכות', פירוש, שבביל עת צרה כזו, המליכך הקדוש ברוך הוא.

ולכך קאמר, 'אלא, תבוא אסתר שהיא בת בתה של שרה' וכו' -

דשרה נמי צנועה גדולה היתה, דאפילו אברהם לא הכיר בה מרוב צניעות ³⁸, וכשבא לידה אותו מעשה, שנלקחה לפרעה ³⁹ ואבימלך ⁴⁰, בלי ספק כי יותר היתה משלמת נפשה לכמה מיתות, ממה שתיבעל לעובד כוכבים ומזלות, חלילה וחס,

ואפילו הכי, כדי שתציל את אברהם מהריגה, לא רצתה לגלות שאברהם בעלה הוא, ומסרה נפשה שתיבעל לעובד כוכבים ומזלות חלילה, באשר אישה קרקע עולם היא.

³⁷ אסתר, ד' - יד'.

³⁸ בראשית, יב' - יא'. ובפירוש רש"י שם.

³⁹ בראשית, יב' - טו'.

⁴⁰ בראשית, כ' - ב'.

לכך, גרמה זכותה, שתעמוד אחת מבנותיה, צנועה גדולה, ותבוא מעשה כזה לידה, ותמסור נפשה להיבעל לעובד כוכבים ומזלות, כמותה, כדי שתמלוך על קב"ז מדינות, ותציל את ישראל. והיינו דנקט, 'תבוא אסתר בת בתה של שרה' - ד-ברתא, כרעא דאמא היא ⁴¹. ואולי, אסתר בת גילה דשרה היתה, שכל מעשיה דמיין להדדי - זאת נלקחה באונס אל המלך, וזאת נמי נלקחה באונס אל המלך. שרה, מסרה עצמה לכך, כדי שתציל את אברהם, וכן אסתר, שתציל את ישראל. וכשם ששרה היתה מולכת בכל העולם, שהושוו כל העובד כוכבים ומזלות והמליכו את אברהם עליהם, כדאיתא במדרש ⁴², וכן אסתר, היתה מולכת מהודו ועד כוש, דהיינו מסוף העולם עד סופו, כדאיתא במגילה. וכשם ששרה היתה נקראת יסכה ⁴³, על שם שהכל היו סוכין ביופייה, ושהיתה סוכה ברוח הקודש, כך אסתר, היו הכל סוכין ביופייה, שנאמר ⁴⁴, 'וַתְּהִי אֶסְתֵּר נִשְׂאֵת חָן בְּעֵינֵי כָל רָאִיָּה', שהיו הכל רואין וסוכין בה, כדאיתא במדרש ⁴⁵, והיתה סוכה ברוח

⁴¹ על פי הנאמר במסכת בבא מציעא (קד' ע"א).

⁴² במדבר רבה, פרשה טו', יד'.

⁴³ בראשית, יא' - כט'. ובפירוש רש"י שם.

⁴⁴ אסתר, ב' - טו'.

⁴⁵ אסתר רבה, פרשה טו', ב'.

הקודש, כדאיתא במגילה ⁴⁶, 'וְתִלְבֹּשׁ אֶסְתֵּר מְלָכוֹת' ⁴⁷ - שלבשה רוח הקודש, כמו 'וְרוּחַ לְבָשָׁה אֶת עַמְשִׁי' ⁴⁸.

מה שרה לא רצתה לגלות על אברהם מה הוא לה, עד לאחר שנעשה לה הנס,

כך אסתר, לא הגידה על מרדכי מה הוא לה ⁴⁹, עד לאחר הנס.

וכשם שְׁנִתְּוֹסְפָה אות ה' לשרה ⁵⁰,

ככה לאסתר, שהיו הכל קוראין אותה אֶסְתֵּרָה, על שם סהרא, כדאיתא במגילה ⁵¹, שהיתה דומה ללבנה ביופיה,

ועוד, דהלבנה מקבלת אורה מן החמה, ואסתר נמי קבלה שפע יופייה משרה בת גילה, שהיתה דומה לחמה, ולכך הבהיקה כל ארץ מצרים ביופיה כשפתחו התיבה, כדאיתא במדרש רבה ⁵².

ושמא, האות י' משרה, נחלקת ל-ב' פעמים אות ה' -

אחת לשרה, ואחת לאסתר,

והיינו דאיכא למאן דאמר במגילה ⁵³, אסתר ירקרוקת היתה, אלא חוט של חסד היה משוך עליה,

רמז, לשפע חוט של שרה,

כי אברהם הוא חסד, שנאמר ⁵⁴, 'חֶסֶד לְאַבְרָהָם',

⁴⁶ טו' ע"א.

⁴⁷ אסתר, ה' - א'.

⁴⁸ דברי הימים א', יב' - יט'.

⁴⁹ אסתר, ב' - י'.

⁵⁰ בראשית, יז' - טו'.

⁵¹ יג' ע"א.

⁵² בראשית רבה, פרשה מ', ה'.

⁵³ יג' ע"א.

⁵⁴ מיכה, ז' - כ'.

וכן שרה, דאברהם ושרה כי הדדי נינהו, דכר ונוקבא, וכחד גופא דמיא.

ולכך, אמר לה אברהם ⁵⁵, 'זֶה חֶסֶדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי -

כי חסד שלה, ממנו הוא,

וזוהו 'עמדי', ולא אמר 'אשר תעשה לי'.

וכיוון דאסתר היתה נשפעת משרה, ומזכותה, ואולי ניצוצות שלה היתה,

לכך, גזרה לצום שלושה ימים, כדי שיגיע יום שלישי של תענית ביום ראשון של פסח, לדעת התרגום של מגילת אסתר ⁵⁶,

לפי שהצדיקים נענין ביום השלישי, כדאשכחן ביונה ובשבטים ובשאר צדיקים, כדאיתא במדרש ⁵⁷,

אמרה אסתר בליבה, אולי תהא גם היא נענית בליל ראשון של פסח, ויפתחו לה שערי רחמים,

כדרך שנפתחו באותו לילה לשרה, כשנלקחה לאבימלך ⁵⁸, מאחר שהיא בת גילה ונשפעת ממנה.

ונראה, דהיינו הא דכתיב ⁵⁹, 'בַּלַּיְלָהָ הָהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ', ואיתא בתרגום של מגילת אסתר, 'בַּיּוֹם הַהוּא, אֲדָבְרַת שָׁרָה לְבֵיתָהּ דְּאַבְיִמֶלֶךְ', וכתב עוד ⁶⁰, 'נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ', היינו ⁶¹, 'מלכו של עולם',

⁵⁵ בראשית, כ' - יג'.

⁵⁶ אסתר, ד' - יז':

"וּנְסָס וּנְסָס מִרְדְּכִי, וְעָבַר עַל חֻדּוֹת חֲגָא דְּפֶסְחָא, וְצֻמָּא גָזַר, וַיִּתֵּב עַל קִטְמָא, וְעָבַד כָּכָל דִּי פִקְדֵי עָלְוִי אֶסְתֵּר".

⁵⁷ בראשית רבה, פרשה נו', א'.

⁵⁸ תרגום אסתר, ו' - א':

"בַּיּוֹם הַהוּא, אֲדָבְרַת שָׁרָה לְבֵיתָהּ דְּאַבְיִמֶלֶךְ".

⁵⁹ אסתר, ו' - א'.

⁶⁰ אסתר, ו' - א'.

רמז, שהוא יתברך, עלתה לפניו זכותה של אסתר על ידי זכותה וצדקתה של שרה,

זכיוון שנפתחו שערי רחמים לשרה בעת ההיא, ונעשה לה נס, נתעוררו אז אותן שערי רחמים לאסתר, שהיתה נשפעת משרה".

ג. שרה אע"ה, היתה גלגול חוה⁶²,

וכמו כן, אסתר המלכה, היתה גלגול חוה⁶³.

וממילא, אסתר המלכה, הינה משורש נשמתה של שרה אע"ה.

וכעין זה, מצינו בדברי התרגום, על מאמר הכתוב⁶⁴, "בְּלִילָהּ הָהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ, וַיֹּאמֶר, לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים, וַיְהִיו נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ":

"בִּיהַּ בְּלִילָהּ, אֲדַבֵּר שָׁרָה לְבִיתָהּ דְּאַבְיִמֶלֶךְ".

ועל פי זה, כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א⁶⁵:

דהנה, המילים "חיי שרה קכו", עם הכולל, עולים בגימטריא למניין 661,

וכמו כן, מילת "אסתר", עולה בגימטריא למניין זה.

עוד כתב רבינו זיע"א, ששם א-ד-נ-י, רמוז הן בעניינה של שרה אע"ה והן בעניינה של אסתר המלכה:

דהנה, שם א-ד-נ-י בריבוע⁶⁶, עם הכולל, עולה בגימטריא למניין קכו', וכנגד שנות חייה של שרה אע"ה.

⁶¹ מגילה, טו' ע"ב.

⁶² "ספר הליקוט" (פרשת "שופטים", סימן טו').

⁶³ "ספר הליקוט" (פרשת "בראשית", סימן ג').

⁶⁴ אסתר, ו' - א'.

⁶⁵ בספרו הקדוש "נחל קדומים", (בפרשתן, אות ד').

⁶⁶ היינו:

א.

וכמו כן, מילת "אסתר", עולה בגימטריא כמניין שם א-ד-נ-י במילוי ⁶⁷.

ובמה שכתב רבינו זיע"א, בעניינה של אסתר המלכה, יש לעיין:

דהנה, שם א-ד-נ-י במילוי ⁶⁸, עולה בגימטריא למניין 671,

ומאידך, מילת "אסתר", עולה בגימטריא למניין 661?

ולהלך יתבאר בסייעתא דשמיא.

ד. במסכת שבת ⁶⁹, מצינו לדרשתו של רבי שמואל בר נחמני משם רבי יונתן:

"מאי דכתיב ⁷⁰, 'כִּי אֶתָּה אֲבִינוּ, כִּי אֲבָרְקֶם לֹא יִדְעֻנוּ, וְיִשְׁרָאֵל לֹא יִכְרְנוּ, אֶתָּה ה' אֲבִינוּ גֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֹד'?"

לעתיד לבוא, יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, בניך חטאו לי!

אמר לפניו, ריבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך.

אמר ⁷¹, אימר ליה ליעקב, דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו,

אמר ליה ⁷², בניך חטאו!

א-ד.

א-ד-נ.

א-ד-נ-י.

⁶⁷ היינו:

אלף, זלתי, נון, יוד.

⁶⁸ היינו:

אלף, זלתי, נון, יוד.

⁶⁹ פט' ע"ב.

⁷⁰ ישעיה, סג' - טז'.

⁷¹ היינו:

הקדוש ברוך הוא.

⁷² היינו:

אמר לפניו, ריבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך.

אמר ⁷³, לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי עצה.

אמר לו ליצחק, בניך חטאו לי!

אמר לפניו, ריבונו של עולם, בְּנֵי וְלֹא בְּנִיךָ?

בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם ⁷⁴, 'בְּנֵי בְּכָרִי',

עכשיו, בְּנֵי וְלֹא בְּנִיךָ?

ועוד, כמה חטאו -

כמה שנותיו של אדם? שבעים שנה!

דל עשרין דלא ענשת עליהו ⁷⁵, פשו להו חמשין ⁷⁶,

דל כה' דלילותא ⁷⁷, פשו להו כה' ⁷⁸,

דל תרתי סרי ופלגא - דצלווי ומיכל ודבית הכיסא ⁷⁹, פשו להו תרתי סרי ופלגא

⁸⁰,

הקדוש ברוך הוא ליעקב אע"ה.

⁷³ היינו:

הקדוש ברוך הוא.

⁷⁴ שמות, ד' - כב'.

⁷⁵ היינו:

כאשר נוריד כל שנים משנותיו של האדם, שהלא, אין האדם בר עונשין של דיני שמים, אלא, עד גיל כ' שנה.

⁷⁶ היינו:

נשאר לנו חמישים שנים.

⁷⁷ היינו:

כאשר נוריד מתוך אותם חמישים שנים, שעשרים וחמש שנים מתוכם הם לילות.

⁷⁸ היינו:

נשאר לנו עשרים וחמש שנים.

אם אתה סובל את כולם, מוטב!

ואם לאו, פלגא עלי ופלגא עליך⁸¹ !

ואם תמצוי לומר, כולם עלי, הא קריבית נפשי קמך⁸² ."

והדברים, מתמיהים וזועקים, עד לב השמים :

והלוא, יצחק אע"ה, נאזר במידת הגבורה,

ואם כן, הוא היה צריך לומר, "ימחו על קדושת שמך"?

ולא זו בלבד, שהוא לא עשה זאת,

אלא, שהוא היחיד, שהכניס את ראשו ורובו, ללמד זכות על עם ישראל?

ובשונה ממנו, אברהם אע"ה הנאזר במידת החסד, ויעקב אע"ה הנאזר במידת

התפארת, לא לימדו זכות על עם ישראל!?

ה. בטעם מצוות הקרבת קרבן התמיד, כתב ב-"ספר החינוך"⁸³ :

"משורשי מצוות הקרבנות, כתבתי במצוות המקדש, בסדר 'וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה'⁸⁴, עשה אי⁸⁵, העולה על רוחי בפשט העניין,

⁷⁹ היינו:

כאשר נוריד מתוך אותם עשרים וחמש שנים, שנים עשרה וחצי שנים, של תפילות, אכילה, ובית הכסא.

⁸⁰ היינו:

נשאר לנו, שנים עשרה וחצי שנים.

⁸¹ היינו:

חצי מהשנים שנשארו, שהם שש שנים ורבע - אסבול אני,

ואת שש השנים ורבע הנותרות, יסבול הקדוש ברוך הוא.

⁸² היינו:

הרי הקרבתי את נפשי לפניך, במעשה העקידה.

⁸³ בפרשת "פנחס", (מצווה תא').

⁸⁴ שמות, כה' - ב'.

ואחר אותם הטעמים, אני ממשיך גם כן טעם התמידין.
לומר, שנצטוונו בעבודה זו התמידית, שהיא פעמיים ביום, בזריחת השמש
ובנטותו לערב,
למען נתעורר מתוך המעשה הזה, ונשים כל ליבנו וכל מחשבותינו לדבקה בַּשֵּׁם
ברוך הוא.
כאומרי כמה פעמים, שהאדם נפעל, וטבעו מתעורר, לפי עסק מעשהו.
ולכן, בהיות האדם נכון בטבעו, שצריך לתקן לו מזון פעמיים - ערב ובקר,
נצטווה, שְׁיִשֵּׁים מגמתו ועסקו בעסק עבודת בוראו, גם כן שתי פעמים,
לבל תהיה עבודת העבד לעצמו, יתירה על עבודתו לרבו.
וכל זה למה?
כדי לעורר רוחו וחפצו תמיד, לזכור את בוראו,
ובכן, יכשיר מעשיו, וְיִתְבָּרַךְ ממנו, 'כִּי חָפַץ חֶסֶד הוּא' ⁸⁶.
וכמו שדרשו זכרונם לברכה ⁸⁷, 'אִשָּׁה רַיַח נִיחָח לָהּ' ⁸⁸, 'שֶׁאִמְרָתִי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי',
כלומר, שכל חלק גבוה מכל קרבן, אינו רק חפצו ברוך הוא, שעשה העבד מה
שציווהו, למען יִכָּשֶׁר לזכות בטובו ברוך הוא".
והנה, בעניין "קרבן התמיד", כתב הגה"ק רבינו משה יחיאל אפשטיין זיע"א
מאזכר ⁸⁹. כדלהלן ^{90 91}.

⁸⁵ מצווה צה'.

⁸⁶ מיכה, ז' - יח'.

⁸⁷ ב-"ספרי" בפרשתן.

⁸⁸ במדבר, כח' - ח'.

⁸⁹ בספרו הקדוש "באר משה", (בפרשת "פנחס", אות כד', עמודים תרסט'-תרעא').

⁹⁰ דבריו הקדושים, יובאו בכאן במעט שינויי לשון, למען ירצו עיני הקורא בהם.

⁹¹ דבריו הקדושים, יובאו בכאן בהרחבה, עד אשר נכתוב: "עד כאן דבריו הקדושים".

על מאמר הכתוב בפרשת "פנחס" ⁹², "עלית תמיד, העשית בחר סיני, לריח ניחח אשה ליהוה", כתב רש"י הקדוש:

"הקיש עולת תמיד, לעולת הר סיני, אותה שנתקרבה לפני מתן תורה",

ואפשר לרמז בזה: שהקרבת הקרבן, חייבת להיות בשלימות ההכנעה, הנלמדת מהר סיני ⁹³.

ויתר על כן, בסמוך לקרבן העולה שהיה בהר סיני ⁹⁴, נאמר ⁹⁵, "ויקח ספר הברית, ויקרא באזני העם, ויאמרו, כל אשר דבר יהוה, נעשה ונשמע", ובאותה השעה, פסקה זוהמתן של ישראל, וכפי דרשו רבותינו ז"ל ⁹⁶, "ישראל שעמדו על הר סיני, פסקה זוהמתן",

ופירש בזה רש"י הקדוש ⁹⁷, "וכל שעמדו על הר סיני, נתקדשו ונטהרו, ונתרפאו מכל מום".

והכוונה היא, גם למום רוחני!

שכן, כך דרשו רבותינו ז"ל ⁹⁸, "האי מאן דיהיר, בעל מום הוא".

ולפיכך כתב רש"י הקדוש ⁹⁹, "נתקדשו ונטהרו", כי רפואת המום הרוחני, היא היא קדושה וטהרה.

⁹² במדבר, כח' - ו'.

⁹³ ויעוין במסכת סוטה (ה' ע"א):

"לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות, והשרה שכינתו על הר סיני".

⁹⁴ שמות, כד' - ה' - ו'.

⁹⁵ שמות, כד' - ז'.

⁹⁶ שבת, קמו' ע"א.

⁹⁷ בד"ה "מזליהו הוי".

⁹⁸ מגילה, כט' ע"א.

⁹⁹ הנ"ל.

ויעויין עוד, בפירושו של רש"י הקדוש במסכת עבודה זרה ¹⁰⁰, "ישראל שעמדו על הר סיני - ונתקנו מכל מום, כדכתיב ¹⁰¹, 'פֶּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי, וּמוֹם אֵין בָּךְ' ".
והיינו, כמו שביארו רבותינו ז"ל ¹⁰², "תָּגִי רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאי, בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָרַם הָרִי, וְאָמְרוּ ¹⁰³, 'כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה', נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע',
אוֹתָהּ שָׁעָה, לֹא הָיָה בָּהֶם לֹא זָבִים וְלֹא מִצְרָעִין וְלֹא חֲגָרִין וְלֹא סוּמִין לֹא אֱלָמִין
וְלֹא חֲרָשִׁין, לֹא שׁוֹטִין וְלֹא שְׂמָמִין, לֹא טַפְשִׁין וְלֹא חֲלוּקֵי לֵב,
עַל אוֹתָהּ שָׁעָה, נֶאֱמַר ¹⁰⁴, 'פֶּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי' ".
כלומר, שמאחר שנתרפאו, נתרפאו לא רק מן המומים הגופניים, אלא גם מן
המומים הרוחניים.
והן הם דבריו הקדושים של ה"זוהר הקדוש" ¹⁰⁵, "וּכְשֶׁעָבְרָה מֵהֶם אוֹתָהּ זָהָמָה,
נִשְׁאַרוּ יִשְׂרָאֵל גּוֹפִים מִצְחָצְחִים בְּלִי טָנוּף כָּלֵל, וְהִנֵּשְׁמוֹת בְּפָנִים כְּזֹהֵר הָרָקִיעַ
לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר" ¹⁰⁶.
ותראה, שהזוהמא, היא הגאוה!
שהרי אמרו ¹⁰⁷, "אִיהוּ זוֹהֵמָא, וְאִיהוּ שְׂאוֹר שְׁבַעֲיִסָּה".
והנה, שאור, מסמל גאוה,
וכמו שכתב ב-"ספר החינוך" ¹⁰⁸, בטעם איסור הקרבת השאור למזבח, "לפי
שהשאור מגביה עצמו ... כִּי 'תוֹעֵבֶת ה' כָּל גְּבִיה לֵב' ¹⁰⁹ ".

¹⁰⁰ כב' ע"ב, בד"ה "ישראל".

¹⁰¹ שיר השירים, ד' - ז'.

¹⁰² שיר השירים רבה, פרשה ד', א' (ז').

¹⁰³ שמות, כד' - ז'.

¹⁰⁴ שיר השירים, ד' - ז'.

¹⁰⁵ חלק ב', דף צד' ע"א.

¹⁰⁶ בתרגום ללשון הקודש.

¹⁰⁷ "תיקוני הזוהר", (דף ק' ע"א).

ובאמת, שהדברים מפורשים כן בדברי ה"זוהר הקדוש" ¹¹⁰, "וזהו סוד של יצר הרע, עבודה זרה, שנקראת גם כן - שאור, וזהו יצר הרע, שכן הוא יצר הרע בבן אדם כשאור שבעסה, שנכנס במעיו של אדם מעט מעט, ולבסוף מתרבה בו עד שכל הגוף מערב בו" ¹¹¹, והיינו, שדרכו של היצר הרע, היא בראש ובראשונה, להגביה את ליבו של האדם, ובכך להביאו לידי חטא.

עוד מצינו בזה, לדבריו של ה"זוהר הקדוש" ¹¹², "ויצר הרע מרים לבו ורצונו של האדם בגאון, והולך אחריו, מסלסל בשעריו ובראשו, עד שמתגאה עליו ומושך אותו לגיהנם" ¹¹³.

وهוא שמצינו ב-"שער היחודים" ¹¹⁴, "ענוה, בגימטריא סמא"ל, לרמז, כי מי שהוא עניו, אין הסטרא אחרא שולט עליו".

ומקור דבריו הקדושים, מדברי ה"זוהר הקדוש" ¹¹⁵, "אותו שלא הולך אחר יצר הרע, ולא מתגאה כלל, ומנמיך רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא, אז אותו יצר הרע מתהפך לו לעבד, שלא יכול לשלט עליו" ¹¹⁶.

וכן כתב במקום אחר ¹¹⁷, "כשאדם נדבק בתורה ויושב ברומי העולם, צריך לו להשפיל את עצמו, כדי שיצר הרע, הקטגור שמקטרג עליו, לא ישלט עליו להסיטו" ¹¹⁸.

¹⁰⁸ מצווה קיז'.

¹⁰⁹ משלי, טז' - ה'.

¹¹⁰ חלק ב', דף קפב' ע"א.

¹¹¹ בתרגום ללשון הקודש.

¹¹² חלק א', דף קסו' ע"ב.

¹¹³ בתרגום ללשון הקודש.

¹¹⁴ לרבינו האר"י הקדוש זיע"א.

¹¹⁵ חלק א', דף קסו' ע"ב.

¹¹⁶ בתרגום ללשון הקודש.

נמצא אם כן :

שהזהמא היא הגאווה, שעל ידה נמסר האדם לרשותו של היצר הרע, וכאשר פסקה זוהמתן בהר סיני, אזי, נרפאו מכל המומים בכלל, ומן המום של היהירות וגסות הרוח בפרט.

והוא שמצינו בדבריו של ה"זוהר הקדוש"¹¹⁹, על מאמר הכתוב ¹²⁰, "שְׁחוּרָה אֲנִי וְנֶאֱוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם, כְּאֶהְלִי קֶדֶר, כִּירְעוֹת שְׁלֹמֹה":

"וְכַעַת, כְּשֶׁנִּקְרְבַת לְמַעַלָּה בְּעֵנְוָה, נִקְרַאת נְאוּה, נְאוּה וְדַאי בְּכָל"¹²¹,

ומוכח, שאך ורק על ידי מידת הענווה, נקראת כנסת ישראל בשם "נאוה"!

ולפיכך, כאשר פסקה זוהמתן במעמד הר סיני, שנתרפאו ממידת הגאווה, נאמר בהם ¹²², "כִּלְדָּ יָפָה רְעִיתִי, וּמוֹם אֵין בָּךְ".

וזה כוונת דבריו של רש"י הקדוש ¹²³, "וכל שעמדו על הר סיני, נתקדשו ונטהרו, ונתרפאו מכל מום",

שכן, אין לך קדושה גדולה יותר ממידת הענווה,

וכפי שמצינו בתלמוד ירושלמי ¹²⁴, "קדושה, מביאה לידי ענווה".

ותראה, שדווקא בעת אמירת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע"¹²⁵, נטהרו מזוהמת הגאווה:

שהרי המשמעות אמירת של "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע"¹²⁶, היא שלימות ההכנעה,

¹¹⁷ "זוהר חדש", (פרשת "חוקת", דף נ' ע"ב).

¹¹⁸ בתרגום ללשון הקודש.

¹¹⁹ "זוהר חדש", (פרשת "חוקת", דף נ' ע"א).

¹²⁰ שיר השירים, א' - ה'.

¹²¹ בתרגום ללשון הקודש.

¹²² שיר השירים, ד' - ז'.

¹²³ שבת, קמו' ע"א, (בד"ה "מזליהו הוי").

¹²⁴ שבת, פרק א' הלכה ג'.

¹²⁵ שמות, כד' - ז'.

והיינו, שביטלו את כל מהותם העצמית, ונכנעו אך ורק למאמר הבורא ית"ש.
ובניגוד לאומות העולם, ששאלו "מה כתיב בה" ¹²⁷,
והיינו, שיש להם מציאות בפני עצמם, מציאות החפיצה לדעת האם הציווי הוא
לטובתם או לאו.
ולפיכך, דרשו רבותינו ז"ל ¹²⁸, על מאמר הכתוב ¹²⁹, "שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֶאֱמָר בְּנוֹת
יְרוּשָׁלַם, כְּאֵהָלִי קָדֵר, כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה":
"שְׁחֹרָה אֲנִי - בְּמִצְרַיִם,
'וְנֶאֱמָר אֲנִי - בְּאֲמָרֵי בְּסִינִי ¹³⁰, 'כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה', נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע'".
שכן, בעת אמירת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" ¹³¹, הם זכו להתקרב לפני הבורא ית"ש
במידת הענווה,
ולפיכך, הם זכו שיהיה שמם בבחינת "נֶאֱמָר".
ומעתה, יתבאר מאמר הכתוב בפרשת "פנחס" ¹³², "עֲלֹת תִּמְד, הָעֲשִׂיָה בְּהָר סִינִי,
לָרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה":
שכן, דווקא אותו קרבן, הנקרב בהתקשרות אל מידת הענווה, הנלמדת מהר
סיני,
הוא הנרצה לפניו יתברך, בבחינת "לָרִיחַ נִיחֹחַ", וכפי שתירגם אונקלוס,
"לְאַתְקָבְלָא בְּרַעְיָא".

¹²⁶ שמות, כד' - ז'.

¹²⁷ מכילתא דרבי ישמעאל, (פרשת "תרו"), מסכתא דבחודש, פרשה ה', ד"ה "ולפיכך נתבעו").

¹²⁸ שמות רבה, פרשה מט', ב'.

¹²⁹ שיר השירים, א' - ה'.

¹³⁰ שמות, כד' - ז'.

¹³¹ שמות, כד' - ז'.

¹³² במדבר, כח' - ו'.

ובניגוד למידת הגאווה, שעליה אמר שלמה הע"ה¹³³, "תועבת יהוה כל גבה לב, דל ליד לא ינקה".

ובמיוחד, הרמז האמור לקרבן התמיד,

שהרי, כל עיקרו של קרבן התמיד, הוא על יסוד מידת ההכנעה, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל¹³⁴:

"אמרו -

בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, התקין הקדוש ברוך הוא שני כבשים, אחד של שחרית ואחד של ערבית,

וכל כך למה?

שבשעה שהיו ישראל מקריבין תמיד על גבי המזבח, וקורין את המקרא הזה¹³⁵, 'צפנה לפני ה' ,

זוכר הקדוש ברוך הוא, עקדת יצחק",

והיינו, כי כשם שעקידת יצחק, הוא הביטול הגמור והמלא כלפי הבורא ית"ש,

כך גם הקרבן, חייב להיות בשלימות ההכנעה.

וכמו שכתב הגה"ק "בעל התניא" זיע"א, בספרו הקדוש "בונה ירושלים"¹³⁶, "מסירות הרצון, כמסירת נפש".

והן הם דבריו של ה"זוהר הקדוש"¹³⁷, "אשרי העם הקדוש, שנקראו צאן של הקדוש ברוך הוא, להקריב את עצמם קרבנות לפניו,

כמו שנאמר¹³⁸, 'כי עליך הרגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבח' "¹³⁹.

¹³³ משלי, טז' - ה'.

¹³⁴ ויקרא רבה, פרשה ב', יא'.

¹³⁵ ויקרא, א' - יא'.

¹³⁶ אות פז'.

¹³⁷ חלק ב', דף קיט' ע"ב.

¹³⁸ תהילים, מד' - כג'.

והיינו, שסיבת הדבר שעם ישראל נקראים בשם "צאנו של הקדוש ברוך הוא",
הוא מחמת היותם מוכנים למסור את נפשם בעבורו,
ועל אף שלא עשו כן בפועל, מכל מקום, עצם נכונותם לכך נחשבת כאילו באו לידי
כך.

וכפי שמצינו בדברי ה"זוהר הקדוש" ¹⁴⁰, "כָּל הַמְכִּין אֶת לְבוֹ בַּפֶּסוּק הַזֶּה, כְּדִי
לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ עַל קִדְשֵׁת שְׁמוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב - כְּאֵלוֹ נִהְרָג בְּכָל יוֹם עָלָיו" ¹⁴¹.
¹⁴².

עוד כתב רבינו זיע"א ¹⁴³. כדלהלן ¹⁴⁴ ¹⁴⁵.

כתב הגה"ק רבינו חיים ויטאל זיע"א ¹⁴⁶:

"עַלֹּת תְּמִיד וְכוּ' ¹⁴⁷, יְכוּוִין, כִּי עֹלֹת, גִּימָטְרִיא 'א-ב-ג-י-ת-ץ'.

ונודע, כִּי שֵׁם זֶה בַּחֲסֵד,

והוא מִידַת הַחֲסֵד, הַמִּתְגַּלָּה בְּכָל בּוֹקֵר, בְּסוּד ¹⁴⁸, 'וַיִּשְׁפֹּס אֲבִרְהָם בְּבִקְר',

והוא סוּד ¹⁴⁹, 'אֵל תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב' ¹⁵⁰ ¹⁵¹.

¹³⁹ בתרגום ללשון הקודש.

¹⁴⁰ חלק א', דף קכד' ע"ב.

¹⁴¹ בתרגום ללשון הקודש.

¹⁴² "עד כאן דבריו הקדושים".

¹⁴³ בספרו הקדוש "באר משה", (בפרשת "פנחס", אות כד', עמודים תרסז'-תרסט').

¹⁴⁴ דבריו הקדושים, יובאו בכאן במעט שינויי לשון, למען ירוצו עיני הקורא בהם.

¹⁴⁵ דבריו הקדושים, יובאו בכאן בהרחבה, עד אשר נכתוב: "עד כאן דבריו הקדושים".

¹⁴⁶ בספרו הקדוש "פרי עץ חיים", (שער עולם העשייה, אות ג').

¹⁴⁷ במדבר, כח' - ח'.

¹⁴⁸ בראשית, יט' - כז'.

¹⁴⁹ ישעיה, מא' - יד'.

¹⁵⁰ "עולת, אותיות תולע".

ויש כנגדו קליפה של תולע, שהוא מכלה הכל,
וכל בוקר ובוקר, מתגלה אותו תולע הטמא, לכלות כל העולם כולו,
כי כמו שמתגבר 'תולעת יַעֲקֹב'¹⁵² בכל בוקר, כן כנגדו מתגבר אותו תולע הטמא,
להקריב ולכלות העולם,
על כן, השם יתברך ברחמיו, ציווה להקריב קרבן תמיד, להתגבר תולעת
שבקדושה על תולע שבקליפה, כדי שלא תגבר בכל בוקר, ויתבטל".
והנה, בזמן הזה, כשבעוונותינו הרבים אין לנו מזבח וקרבנות שיכפרו בעדינו:
בוודאי שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה¹⁵³,
וכן כתוב¹⁵⁴, "וַיִּשְׁלַח פָּרִים שְׁפִתֵינוּ",
הרי, שבאמירת פרשת התמיד, פועלים את אותה הפעולה בגובהי מרומים, ובזה
מבטלים את הקליפה הטמאה - תולעת זו.
ואפשר להוסיף, כי מאחר שמטרת הקרבנות היא שלימות ההכנעה, וכמו שנתבאר
במקומו¹⁵⁵, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל¹⁵⁶ -
"אמר רבי יהושע בן לוי, בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקדוש ברוך
הוא,
שבשעה שבית המקדש קיים, אדם מקריב עולה - שכר עולה בידו, מנחה - שכר
מנחה בידו,
אבל, מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב, כאילו הקריב כל הקרבנות כולם,
שנאמר¹⁵⁷, 'וַיִּבְחִי אֱלֹהִים, רוּחַ נְשִׁבָּה'.

¹⁵¹ "ונוכל לרמז הדברים, במאמר הכתוב (תהילים, צב' - ג'), 'להגיד בבקר חסדך'".

¹⁵² ישעיה, מא' - יד'.

¹⁵³ מנחות, קי' ע"א.

¹⁵⁴ הושע, יד' - ג'.

¹⁵⁵ לעיל באותיות ג'-ד'.

¹⁵⁶ סוטה, ה' ע"ב.

ולא עוד, אלא, שאין תפילתו נמאסת,

שנאמר ¹⁵⁸, 'לֵב נִשְׁכָּר וְנִדְפָּח, אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה' "

לפיכך, ניתן לנו הכוח לבטל את קליפת "תולע", באמצעות מידת הענווה, הנרמזת במילת "תולעת",

וכמו שדרשו רבותינו ז"ל ¹⁵⁹, על דוד הע"ה, שהעיד על עצמו ¹⁶⁰, 'וְאֶנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ, חִרְפַּת אָדָם וּבְזוּי עָם' ¹⁶¹,

וכן דרשו רבותינו ז"ל ¹⁶², על דוד הע"ה, שבשעה שהיה עוסק בתורה, היה מעדן את עצמו כתולעת ¹⁶³.

והיינו, כי "זֶה לְעִמָּת זֶה" ¹⁶⁴, תולעת שבקדושה היא הענווה,

¹⁵⁷ תהילים, נא' - יט'.

¹⁵⁸ תהילים, נא' - יט'.

¹⁵⁹ חולין, פט' ע"א.

¹⁶⁰ תהילים, כב' - ז'.

¹⁶¹ וראיתי להעתיק בזה את דבריו של גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א (בספרו "אהבת דוד", דרוש ט', אות נח', בד"ה "ובמה שאמר דוד"): "במה שאמר דוד הע"ה (תהילים, כב' - ז'), 'וְאֶנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ',

יש להבין, אמאי הוצרך לומר 'ולא איש', ובאומרו 'וְאֶנְכִי תוֹלַעַת' סגי?

וכמה הבדלים ומעלות, בין תולעת לאיש, מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. ואפשר, במה שאמר רבינו האר"י זצ"ל, ברמז 'עלת תמיד' (במדבר, כח' - ו'), כי 'עולת' אותיות 'תולע', והוא בגימטריא שם קדוש, והוא תולע דקדושה ומושל בתולע דסטרא אחרא.

זוה שאמר (תהילים, כב' - ז'), 'וְאֶנְכִי תוֹלַעַת', ולא תימא שכוונתי על תולע דקדושה, אלא, מה שאמרתי (תהילים, כב' - ז'), 'וְאֶנְכִי תוֹלַעַת', היינו תולעת ממש 'ולא איש',

וקל וחומר, שאיני מכוין לתולע דקדושה, אלא תולעת ממש".

¹⁶² מועד קטן, טז' ע"ב.

¹⁶³ היינו:

מכופף את עצמו עד שהיו ידיו ורגליו ביחד, כמו תולעת.

וכנגדה, תולעת שבקליפה היא הגאוה, שעל ידה מתעורר הקטרוג לכלות את כל העולם,

והיא עצמה, משמשת כמכשיר של כיליון, חלילה וחס,

וכדרשתם ז"ל¹⁶⁵, "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אפילו רוח קימעא עוכרתו",

ויעויין שם בפירוש רש"י הקדוש¹⁶⁶, "פורענות קלה טורפתו ומאבדתו".

והנה, כתב ה"זוהר הקדוש"¹⁶⁷, "וְתוֹלַעַת שָׁנִי¹⁶⁸ ... זֶהוּ גֵּוֹן שְׁנִקְרָא שָׁנִי, שְׁנוּטֵל בּוֹ אֶת כָּל הַגְּוֹנִים"¹⁶⁹,

ובהגהות מהרח"ו זיע"א, כתב, "מלכות",

וביתר ביאור, פירש בעל "מקדש מלך" זיע"א¹⁷⁰, "נמצא, שתולעת היא מלכות ... וכשמקבלת על ידי החסד נקרא 'שָׁנִי' ... ומפרש, תולעת הוא חסד, כי 'תולע' בגימטריא 'א-ב-ג-ד-ה-ו-ז-ח-ט-י-כ' שהוא חסד",

הרי, שתולעת מוֹרָה על בחינת המלכות, וכבר ידעת שבחינת המלכות מוֹרָה על מידת הענווה,

וכמו שכתב ה"זוהר הקדוש"¹⁷¹, "דלית לה מגרמה כלום",

ובעל כורחך, שבכוחה של מידת הענווה, מידת המלכות, להכניע ולבטל את התולעת שבקליפה.

¹⁶⁴ קהלת, ז' - יד'.

¹⁶⁵ סוטה, ה' ע"א.

¹⁶⁶ בד"ה "רוח קימעא עוכרתו".

¹⁶⁷ חלק ב', דף קלט' ע"א.

¹⁶⁸ שמות, כה' - ד'.

¹⁶⁹ בתרגום ללשון הקודש.

¹⁷⁰ להגה"ק רבינו שלום בזגלו זיע"א.

¹⁷¹ חלק ב', דף מג' ע"א.

ותראה עוד, מה שכתב ה"זוהר הקדוש" ¹⁷², על מאמר הכתוב ¹⁷³, "אל תיִרְאֵי תולַעַת יַעֲקֹב, מִתֵּי יִשְׂרָאֵל, אֲנִי עֲצֻרְתִּיךָ, נָאִם יְהוָה, וְגֹאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל":
"בַּתּוֹלַעַת הַזֶּה, שָׁאִין לָהּ תִקְוָה וְכֵחַ אֶלָּא בְּפִיָּהּ, וּבְפִיָּהּ הִיא שׁוֹבֶרֶת הַכֹּל, וְלִכֵּן נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹלַעַת" ¹⁷⁴,

כלומר, שהתולעת, מרמזת על כוחם המופלא של עם ישראל בתפילה.

והנה, יסודה של התפילה, היא מידת ההכנעה,

וביותר, ששורשה ויסודה ממידת המלכות,

וכמו שכתב ה"זוהר הקדוש" ¹⁷⁵, "אֶלָּא, תִּפְלָה זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל" ¹⁷⁶, שְׁהִיא תִּפְלָה, שְׁכֻתוֹב ¹⁷⁷, 'וְאֲנִי תִּפְלָה' ¹⁷⁸,

ולפיכך, "וּבְפִיָּהּ הִיא שׁוֹבֶרֶת הַכֹּל" ¹⁷⁹,

שכן, על ידי התפילה בשלימות ההכנעה, ניתן לבטל קליפה זו.

ומעתה, נשכיל ונבין, את מאמר הכתוב בפרשת "פנחס" ¹⁸⁰, "עֲלֵת תַּמִּיד, הָעֲשִׂיָּה בְּהָרִים סִינַי, לָרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה":

כלומר, כל כוחה של עולת התמיד, בביטול הקליפה שכנגדה בטומאה,

נובע משלימות מידת ההכנעה, שהיא היא המבטלת לקליפה זו.

¹⁷² חלק א', דף קעח' ע"א.

¹⁷³ ישעיה, מא' - יד'.

¹⁷⁴ בתרגום ללשון הקודש.

¹⁷⁵ חלק ג', דף מט' ע"ב.

¹⁷⁶ היינו:

מידת המלכות.

¹⁷⁷ תהילים, קט' - ד'.

¹⁷⁸ בתרגום ללשון הקודש.

¹⁷⁹ תרגום דבריו של ה"זוהר הקדוש", (חלק א', דף קעח' ע"א).

¹⁸⁰ במדבר, כח' - ו'.

וזה, מחמת "הַעֲשֵׂיָהּ בְּהֵרָסִינִי", שכן, הר סיני מרמז על מידת הענווה¹⁸¹,
וכפי שדרשו רבותינו ז"ל¹⁸², "לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקדוש ברוך
הוא הניח כל הרים וגבעות, והשרה שכינתו על הר סיני",
ופירש בזה רש"י הקדוש, "ילמד אדם מדעת קונו, לאהוב את הנמיכות",
והיינו, שעל ידי "בְּהֵרָסִינִי", מידת הענווה, עשויה עולת התמיד לבטל את
קליפת התולעת שבטומאה.
ומעתה, נשכיל ונבין, את מה שכתבו התוספות¹⁸³, בעניינו של בלעם שרצה לקלל
את עם ישראל, באותו הרגע שבו הקדוש ברוך הוא - כועס:
"ואם תאמר, מה היה יכול לומר בשעה מועטת כזאת?
ויש לומר, היה אומר 'בָּלֵם', והקדוש ברוך הוא הפכו, ואמר 'מלך',
כדכתיב¹⁸⁴, 'וַתְּרִיעַת מֶלֶךְ בּוֹי'".
כלומר, בלעם ששורשו ממידת הגאווה,
וכמו שדרשו עליו רבותינו ז"ל¹⁸⁵, "וְרוּחַ גְּבוּהָהּ",
זמם בטומאתו, לכלות את עם ישראל.
ונרמז הדבר בשמו, "בלעם", "בלע עם",
כי "בלע", הוא לשון כיליון,
וכדכתיב¹⁸⁶, "בִּלְעַ אֲדָנִי וְלֹא חָמַל אֶת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב, הָרַס בְּעֶבְרָתוֹ, מִבְּצָרֵי בֵּית
יְהוּדָה, הִגִּיעַ לְאַרְצָא, חָלַל מִמְּלָכָה וְשָׂרֵיהָ",

¹⁸¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

¹⁸² סוטה, ה' ע"א.

¹⁸³ עבודה זרה, ד' ע"א, (בד"ה "רגע").

¹⁸⁴ במדבר, כג' - כא'.

¹⁸⁵ מסכת אבות, פרק ה' משנה יט'.

¹⁸⁶ איכה, ב' - ב'.

ותרגומו, "שיצי", מלשון כיליון.

ולפיכך, אמר בלעם "כָּלֶם",

והיינו, שרצה לעורר את בחינת התולעת שבקליפה, אשר שורשה במידת הגאווה, וכל עניינה הוא לכלות את העולם.

ברם, הקדוש ברוך הוא, הפכו, ואמר "מלך", מחמת שהיו עם ישראל מצויינים במידת הענווה,

כדכתיב ¹⁸⁷, "וְתִרְעַת מֶלֶךְ בּוֹ",

שעל ידי התרועה הרומזת להכנעה, מלשון שברון רוח, נתהפך "כָּלֶם" ל-"מלך", שהיא מלכות שבקדושה.

וביותר, שמילת "מלך" מרמזת על מידת הענווה, שכן ראשי התיבות של מילה זו, הינם "לית מגרמיה כלום",

והיינו, שעל ידי התולעת שבקדושה, "תִּלְעַת יַעֲקֹב" ¹⁸⁸, נתבטל כוחה של התולעת הטמאה, שהיא טומאת בלעם שהיה בעל גאווה, ואז זכו לברכה.

ובזה, יתבאר לנו מאמר ה"זוהר הקדוש" ¹⁸⁹, "הַעֲוֹלָה הַזֹּאת, מַעֲלָה וְקוֹשְׁתָּהּ אֶת כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל לְמַעֲלָה" ¹⁹⁰:

שכן, מאחר שבחינת תולעת שבקליפה רוצה לכלות את כנסת ישראל,

אזי, קורבן עולה שהוא בחינת תולעת שבקדושה, מהפך את הרע לטוב, וגורם להתעלות ולהתקשרות של עם ישראל בגובהי מרומים.

ותראה, שבזה נרמז גם סוד הגאולה:

שכן, כתב ה"זוהר הקדוש" ¹⁹¹, "אבגית"ץ, בּוֹ הוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת" ¹⁹²,

¹⁸⁷ במדבר, כג' - כא'.

¹⁸⁸ ישעיה, מא' - יד'.

¹⁸⁹ חלק ג', דף כו' ע"א.

¹⁹⁰ בתרגום ללשון הקודש.

¹⁹¹ "תיקוני הזוהר", (דף נ' ע"ב).

והיינו, שתפילתו של רבי נחוניא בן הקנה, המיוסדת על שם מב', מתחילה בתפילה: **"אָנָּא בְּכַח גְּדוּלַּת יְמִינְךָ, תַּתִּיר צְרוּרָה"**,
כי בשם קדוש זה, תהיה גאולתם של עם ישראל מן המיצר.
וכבר ידעת, שהגאולה תהיה בביטול גסות הרוח,
וכמאמרם ז"ל¹⁹³, **"אין בן דוד בא, עד שיכלו גסי הרוח מישראל,**
שנאמר¹⁹⁴, **"כִּי אֶזְעָר אֶסִּיר מִקֶּרְבְּךָ עֲלִיזֵי גְּאֻלְתְּךָ"**,
וכתיב¹⁹⁵, **"וְהִשְׁאַרְתִּי בְּקֶרְבְּךָ עִם עֲנִי וְדָל"**¹⁹⁶, וחסו בְּשֵׁם ה' י".
והרי, זהו ביטולה של התולעת הטמאה, שהיא בגאווה,
שברצונה לכלות את העולם באמצעות ההכנעה, שהיא סגולתם של עם ישראל,
הנקראים בשם **"תּוֹלַעַת יַעֲקֹב"**¹⁹⁷.
ותמצא רמז נפלא בדבר, כי **"תּוֹלַעַת"**, עולה בגימטריא למניין המילים הכתובים
במאמר הכתוב¹⁹⁸, **"כִּי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד, וְיִפְּחַם לִקְצֹץ וְלֹא יִכָּזֵב, אִם יִתְמַהֲמָה חֲכָה לוֹ
כִּי בֹא יָבֹא לֹא יֵאָחֵר"**¹⁹⁹,

¹⁹² בתרגום ללשון הקודש.

¹⁹³ סנהדרין, צח' ע"א.

¹⁹⁴ צפניה, ג' - יא'.

¹⁹⁵ צפניה, ג' - יב'.

¹⁹⁶ ויעוין בתרגום:

"ענוותן, מקבל עולבן".

¹⁹⁷ ישעיה, מא' - יד'.

¹⁹⁸ חבקוק, ב' - ג'.

¹⁹⁹ היינו:

המילה **"תּוֹלַעַת"**, עולה בגימטריא למניין 906.

וכמו כן, המילים הכתובים במאמר הכתוב, **"אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר"**, עולים בגימטריא למניין זה.

והיינו, שהגאולה, תלויה בדביקותם של עם ישראל, בבחינת תולעת שבקדושה, שהיא מידת הענווה,

שעל ידה, יכולים לקרב את הגאולה, בבחינת "כי בא לבא לא יאחר". במהרה בימינו אמן.²⁰⁰

ו. ידוע ומפורסם לכל, שאין לך גדול בַּחֲלָאִים יותר מחולי הנפש, שכן, על ידי חולי הנפש - גם כאשר הגוף עצמו בריא, אין לך חולה גדול ממנו.

ובעניין זה, כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א²⁰¹ :

"אפשר לרמוז, במה שאמרו פרק קמא דבתרא²⁰² -

רבי שמעון בר יוחאי אומר: מרגלית טובה היתה לאברהם אבינו תלויה בצווארו, שכל חולה שהיה רואה אותה מיד מתרפא, ובשעה שנפטר - תלאה בגלגל חמה.

והמפרשים פירשו דרך, כידוע, וגם אני בעניי.

אפשר לרמוז -

כי חולי הנפש, על הרוב, בא מסיבת הגאווה,

והעניו, ניצול מכמה וכמה איסורין שבין אדם לחבירו, וגם במילי דאיכא בינו למקום, כידוע.

ואברהם אע"ה, היה מופלג בענווה,

כדכתיב²⁰³, 'וַיִּשְׁתַּחוּ אֲבָרָהָם, לִפְנֵי עַם הָאֶרֶץ', והוא אמר²⁰⁴ - 'וְאֶנְכִּי עֶפְרָיִם וְאֶפְרָיִם'.

'וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה²⁰⁵ - שֶׁהִיא מְגִייר גִּיּוּרִין²⁰⁶,

²⁰⁰ "עד כאן דבריו הקדושים".

²⁰¹ בספרו הקדוש "כסא דוד", (דרוש יט' לשבת כלה, בסופו).

²⁰² בבא בתרא, טז' ע"ב.

²⁰³ בראשית, כג' - יב'.

²⁰⁴ בראשית, יח' - כז'.

²⁰⁵ בראשית, יב' - ה'.

ובוודאי, שהיה מזהירים על הענווה,
והשומעים, היו מתרפאים מחוליים,
והיו נושאים קל וחומר מאברהם אע"ה, שהיה חכם גדול, שכליותיו נובעות
חכמה ²⁰⁷, ועשיר גדול ²⁰⁸, וגיבור ²⁰⁹, ומילא העולם חסד ²¹⁰, ובכל זה היה שפל
מאד.
והיה תועלת הרבה, לחולים חולי הנפש, שהיו קונים הענווה, ומתרפאים מחולי
הנפש.
וזהו המרגלית טובה שהיתה בצווארו, כלומר, בקולו של אברהם אע"ה.
ובשעה שנפטר, תלאה בגלגל חמה, דהמסתכל בשמש ילמד הענווה,
כי השמש, סבל העלבון שלו, כשקטרגה הלבנה - אי אפשר לשני מלכים וכו' ²¹¹,

²⁰⁶ סנהדרין, צט"ע"ב.

²⁰⁷ בראשית רבה, פרשה סא, א'.

²⁰⁸ וכמאמר הכתוב (בראשית, כד' - א'):

"ואברהם זקן, בא בימים, ויהוה ברוך את אברהם בכל".

²⁰⁹ וכמאמר הכתוב (בראשית, יד' - טו'):

"ויחלק עליהם לילה, הוא ועבדיו, ויכם, וירדפם עד חובה, אשר משמאל לדמשק".

ועיין עוד, באגדת בראשית (בובר), פרק לד' (א'), ד"ה "ואברהם זקן".

²¹⁰ וכמאמר הכתוב (מיכה, ז' - כ'):

"תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם, אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם".

²¹¹ חולין, ס' ע"ב:

"אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם -

אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד?

אמר לה -

לכי ומעטי את עצמך!".

וכמו שפירשו המפרשים, מה שנאמר ²¹², הנעלבים ואינם עולבים וכו', עליהם הכתוב אומר ²¹³ - 'וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ'."

ז. ידועים ומפורסמים, דברי רבותינו ז"ל ²¹⁴, על מאמר הכתוב ²¹⁵, "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, בְּהִבְרָאָם, בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם":
"אל תקרי 'בְּהִבְרָאָם', אלא בה"י בְּרָאָם".

וביאר בזה, הגה"ק רבינו משה אלשיך זיע"א - "האלשיך הקדוש" ²¹⁶:
דחנה, על מאמר הכתוב ²¹⁷, "בִּסְפֹּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים, כָּל הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בִּסְפֹכֶת", דרשו רבותינו ז"ל ²¹⁸, "אמרה תורה, כל שבעת הימים צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי".

והיינו, שצריך האדם לָשִׁים אל מול עיניו, את מאמר דוד הע"ה ²¹⁹, "יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׁבַעִים שָׁנָה",

שכל חייו, הינם חיי עראי, אשר סופם לבוא אל קיצם,

ועל כן, בחג הסוכות, עליו לצאת מדירת קבע, אל דירת העראי.

ומטעם כך, ברא הבורא ית"ש את עולמו, באות ה' -

²¹² גיטין, לו' ע"ב:

"הנעלבין ואינן עולבים, שומעין חרפתן ואין משיבין, עושין מאהבה ושמחין בייסורין,

עליהן הכתוב אומר (שופטים, ה' - לא'), 'וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ'."

וכן הוא במסכת שבת, פח' ע"ב).

²¹³ שופטים, ה' - לא'.

²¹⁴ מנחות, כט' ע"ב.

²¹⁵ בראשית, ב' - ד'.

²¹⁶ ויקרא, כג' - לג'.

²¹⁷ ויקרא, כג' - מב'.

²¹⁸ סוכה, ב' ע"א.

²¹⁹ תהילים, צ' - י'.

שכן, באות ה', נרמזים הדינים של דפנות הסוכה ²²⁰, אשר שיעורה הוא ב' דפנות והשלישית אפילו בטפח ²²¹,

וזאת, בכדי ללמד לאדם, שכל התכלית של העולם הזה, הינו "עולם עראי". ומעתה, נשכיל ונבין, את דברי רבותינו ז"ל ²²², על מאמר הכתוב ²²³, "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, בְּהִבְרָאָם, בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם":
"אֵל תִּקְרָא בְּהִבְרָאָם, אֵלָּא בְּאַבְרָהָם,

בְּאַבְרָהָם מִתְקִיִּים עֲלֵמָא",

שכן, בהיות אברהם אע"ה חי חיי עראי,

הוא אינו יכול לקחת מאומה מבני אדם שאינם מהוגנים, אשר כל חפצם ומהותם הוא "כְּחֵי וְעֶצֶם יָדֵי" ²²⁴.

ומחמת קדושתו זו, מתקיים כל העולם כולו!

והנה, האותיות מְכַנּוֹת בשם "אבנים", וכפי שמצינו ב-"ספר היצירה" ²²⁵:

"שתי אבנים, בונות שני בתים ²²⁶,

שלוש, בונות שישה בתים ²²⁷,

²²⁰ היינו:

צורת האות ר' שבאות ה', מרמזת על ב' דפנות,

והאות י' אשר בתחתית האות ה', מרמזת על הדופן השלישית, ששיעורה אפילו בטפח.

²²¹ סוכה, ו' ע"ב.

²²² "זוהר הקדוש", (פרשת "לך לך", דף פו' ע"ב).

²²³ בראשית, ב' - ד'.

²²⁴ דברים, ח' - יז'.

²²⁵ פרק ד' משנה יב'.

²²⁶ היינו:

מילה בת שתי אותיות, יכולה להיכתב בשתי אופנים.

²²⁷ היינו:

ארבע, בונות ארבעה ועשרים בתים ²²⁸,

חמש, בונות מאה ועשרים בתים ²²⁹,

שש, בונות שבע מאות ועשרים בתים ²³⁰,

שבע, בונות חמשת אלפים וארבעים בתים ²³¹."

וכבר למדנו לעיל, שהאות ה', המלמדת על עניין העראיות,

יש בה את כוח ההולדה, וכפי שמצינו אצל אברהם אע"ה ²³², ואצל שרה אמנו

ע"ה ²³³, שרק לאחר שִׁנְתּוֹסְפָה להם האות ה' בשמם הם זכו לכוח המוליד.

ומעתה, אפשר לבאר:

שאותה "אבן" אשר היתה תלויה בצווארו של אברהם אע"ה, המרמזת על "מידת

הענווה" ²³⁴,

מילה בת שלוש אותיות, יכולה להיכתב בשישה אופנים.

²²⁸ היינו:

מילה בת ארבע אותיות, יכולה להיכתב בעשרים וארבעה אופנים.

²²⁹ היינו:

מילה בת חמש אותיות, יכולה להיכתב במאה ועשרים אופנים.

²³⁰ היינו:

מילה בת שש אותיות, יכולה להיכתב בשבע מאות ועשרים אופנים.

²³¹ היינו:

מילה בת שבע אותיות, יכולה להיכתב בחמשת אלפים וארבעים אופנים.

²³² בראשית, יז' - ה':

"ולא יקרא עוד את שמך אברהם, והיה שמך אברהם, כי אב המון גוים נתייך".

²³³ בראשית, יז', טו' - טז':

"ויאמר אלהים אל אברהם, שרי אשתך, לא תקרא את שמה שרי, כי שרה שמה. וברכתי אתה, וגם נתיי

ממנה לך בן, וברכתיך, והיתה לגוים, מלכי עמים ממנה יהיו".

²³⁴ וכפי שנתבאר לעיל באות ז'.

היתה האות ה', המרמזת על עניין העראיות שהיתה בו, אשר היא היסוד והשורש ל-"מידת הענווה",

ומחמתה, הוא זכה לכוח ההולדה, כאשר היא נְתַסְפָּה לו ולאשתו בשמים. ודוק.

ח. במסכת תענית²³⁵, נתבאר, מדוע נקרא התנא הקדוש "נחום איש גז", בשם זה:

"דכל מילתא דהוה סלקא ליה, אמר, גם זו לטובה",

והנה, במסכת ברכות²³⁶, מצינו:

"אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא -

לעולם יהא אדם רגיל לומר, כל דעביד רחמנא לטב עביד",

ולכאורה, שדברי רבי עקיבא צריכים ביאור:

דהנה, נחום איש גז, היה רבו של רבי עקיבא במשך כב' שנה, וכמבואר במסכת חגיגה²³⁷,

וממילא אם כן, צריך ביאור, מה חידש רבי עקיבא, שאין בדבריו של רבו - נחום איש גז?

ונראה לבאר בזה, דיש בזה ב' בחינות:

בחינת רבי עקיבא, "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" -

היינו, על אף שכעת נמצאת הרעה לפנינו,

בכל זאת, עלינו להאמין, שלטובה עשה זאת הקדוש ברוך הוא.

כלומר, שבכל דבר רע, צריך להאמין, שסופו יהיה טוב.

ברם, בחינת נחום איש גז, "גם זו לטובה" -

היינו, שאותה הרעה הנמצאת לפנינו, אינה רעה כלל ועיקר,

²³⁵ כא' ע"א.

²³⁶ ס' ע"ב.

²³⁷ יב' ע"א.

אלא, שהיא טובה גדולה עד למאוד.

ויסוד זה, כתבו, הגה"ק רבינו אהרון ראטה זיע"א, בספרו הקדוש "שומר אמונים" ²³⁸ :

"הנה, דע אחי, כי מובא בספר הקדוש 'פתגמין קדישין', בשם הבעל שם טוב הקדוש, באריכות שם,

כי בעניין ביטחון, יש בחינת 'גם זו לטובה' ²³⁹, ויש בחינת 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד' ²⁴⁰.

ופירש הוא הקדוש ז"ל, החילוק -

כי הבחינה 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד', הוא, שיאמין שמאתו יתברך שמו לא תצא הרעות, חלילה וחס!

אך טוב וחסד יוצא מאתו!

רק בה שתלשלות הטובה, ומגיע לעולמות התחתונים,

אז עומדים עליו מקטרגים, חלילה וחס בסיבות עוונותיו,

ומתהפך הצירוף, חלילה וחס.

אבל, ממתינים מן השמים על אמונתו של זה האיש.

ואם מתחזק בביטחונו, ואמונתו באלוקיו, שבוודאי מאתו לא תצא הרעות, ובוודאי מזה הרע יצמח ויתהווה לו אחר כך טובה, רק שעדיין אינה נגלית לו,

אזי, על ידי האמונה וביטחון, ממתיק הדין, ומתהפך מידת הדין למידת הרחמים!

ויזכה האדם הלזה, שיתהפכו לו הצירופים לטובה,

ויתגלה לו טובה וישועה ונחמה גדולה רבה ועצומה, בעגלא ובזמן קריב.

אבל, מכלל הן אתה שומע לאו, חלילה וחס.

²³⁸ דרוש הביטחון, פרק ז'.

²³⁹ תענית, כא' ע"א.

²⁴⁰ ברכות, ס' ע"ב.

ובחינת של 'גם זו לטובה', הוא יותר עמוק!

שמאמין באמונה גדולה כל כך, שהייסורים בעצם טובה גדולה, ולא היה שום רע מעולם,

וכתיב שם, שהוא דבר עמוק,

ובאמת הוא דבר עמוק."

והנה, להלכה ולמעשה, פסק ה"שולחן ערוך"²⁴¹, כדבריו של רבי עקיבא, וזה לשונו:

"לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם רָגִיל לומר: כָּל מֵה דְעָבִיד רַחֲמָנָא, לְטָב עָבִיד²⁴²."

ונתקשה בזה הגה"ק רבינו שלמה קלוגר זיע"א²⁴³:

מפני מה, פסק ה"שולחן ערוך" כדבריו של רבי עקיבא,

והלא, דבריו של נחום איש גס זו - "גם זו לטובה"²⁴⁴, גדולים יותר במעלתם?

ט. בעניין גדולתו ופטירתו של רבי עקיבא, מצינו בגמרא²⁴⁵, לדבריו של רב יהודה משמו של רב:

"בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקדוש ברוך הוא - שיושב וקושר כתרים לאותיות²⁴⁶,

אמר לפניו, רבונו של עולם, מי מעכב על ידך²⁴⁷ ?

²⁴¹ אורח חיים, סימן רל, סעיף ה'.

²⁴² ברכות, ס' ע"ב.

²⁴³ בפירושו "חכמת שלמה", על השולחן ערוך.

²⁴⁴ תענית, כא' ע"א.

²⁴⁵ מנחות, כט' ע"ב.

²⁴⁶ היינו:

התגים, הנמצאים באותיות "ש-ע-ט-נ-ז-ג-צ", ובאותיות "ב-ד-ק-ח-ה-ה".

²⁴⁷ היינו:

אמר לו, אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות.

אמר לפניו, רבונו של עולם, הראהו לי,

אמר לו, חזור לאחורך ²⁴⁸.

הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו.

כיון שהגיע לדבר אחד ²⁴⁹, אמרו לו תלמידיו, רבי מנין לך?

אמר להן, הלכה למשה מסיני.

נתיישרה דעתו ²⁵⁰.

חזר ובא לפני הקדוש ברוך הוא,

אמר לפניו, רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי?!
אמר לו, שתוק, כך עלה במחשבה לפני!

אמר לפניו, רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו.

אמר לו, חזור לאחורך ²⁵¹,

חזר לאחוריו,

מפני מה, צריך לקשור את אותם הכתרים, מעל האותיות?

²⁴⁸ היינו:

בוא וראה, ברוח הקודש.

²⁴⁹ היינו:

רבי עקיבא.

²⁵⁰ היינו:

של משה רע"ה.

²⁵¹ היינו:

בוא וראה, ברוח הקודש.

ראה ששוקלין בשרו במקולין ²⁵².

אמר לפניו, רבונו של עולם, זו תורה וזו שכרה?!

אמר לו, שתוק, כך עלה במחשבה לפני!."

והנה, יש לעיין:

מה היא תשובת הבורא ית"ש למשה רע"ה, "שתוק, כך עלתה במחשבה לפני"?

והלא, במאמר זה, אין שום תירוץ לקושייתו של משה רע"ה?

ובביאור העניין, כתב הגה"ק רבינו מנחם עזריה זיע"א מפאנו ²⁵³, בהקדס דברי רבותינו זיע"א ²⁵⁴:

"בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה,

והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים.

אמרו לו תלמידיו, רבינו עד כאן?!

אמר להם ²⁵⁵, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, 'בכל נפשך' - אפילו נוטל את נשמתך,

²⁵² היינו:

לאחר שסרקו הרומאים את בשרו של רבי עקיבא, במסרקות של ברזל,

מכרו הרומאים את בשרו, אצל האיטליז.

²⁵³ בספרו הקדוש "עשרה מאמרות" (מאמר חיקור הדין, ח"ב, פ"ט).

²⁵⁴ ברכות, סא' ע"ב.

²⁵⁵ יעוין בדברי רבינו הרי"ח הטוב זיע"א (בספרו הקדוש "בן יהוידע". ברכות, סא' ע"ב):

שאף על פי שרבי עקיבא, נפטר ביום הכיפורים,

מכל מקום, נאסר כבר בחודש אלול,

ומיום שנאסר ועד יום שיצאה נשמתו, היום הרומאים סורקים את בשרו במסרקות של ברזל.

ולפיכך, לא יוקשה לנו, היאך דיבר רבי עקיבא באמצע קריאת שמע,

שכן, דברי תלמידיו עמו, היו באחד מן הימים, לאחר שקרא קריאת שמע בעת שסרקו את בשרו.

אמרתי, מתי יבא לידי ואקיימנו!

ועכשיו שבא לידי, לא אקיימנו!?

היה מאריך באחד, עד שיצתה נשמתו באחד.

יצתה בת קול ואמרה, אשריך רבי עקיבא, שיצאה נשמתך באחד ²⁵⁶ ".

²⁵⁶ ובטעם הדבר, שהיה רבי עקיבא, יכול לעמוד בייסורים קשים ומרים אלו, ובד בבד, להיות כל כך חבוק ודבוק בהבורא ית"ש,

כתב אדמו"ר הגרא"א דסלר זיע"א (בספרו הקדוש "מכתב מאליהו", ח"ג, עמודים 243-244):

דכאשר שאלו תלמידיו של רבי עקיבא, את רבם, "רבינו, עד כאן",

כוונתם היתה, כשאלתינו -

"שאלת התלמידים, היתה, איך אפשר שלא ימנעוהו ייסורי הגוף הנוראים,

מלהתרכז במחשבה ובכוונת הלב, לקבלת עול מלכות שמים,

וכל שכן, באהבה שלימה.

הרי, בדרך הטבע, מונעים הייסורים כל מחשבה אחרת.

ולכן, לימד אותם, שכל ימיו, היה מתאוה ומצפה לזה,

כלומר, שתמיד הכין את עצמו, בעמל רב, ובתשוקה עצומה, למצב כזה שיוכל לקבל את הייסורין כראוי,

כי רק אחרי הכנה כזאת, זוכים לאור הגנוז בייסורים, המאפשר קבלת עול מלכות שמים אפילו בשעה כזאת".

וממילא, ביאר רבינו זיע"א:

"מי שמכין את עצמו כל ימיו למסירות נפש באהבה, זוכה ליותר מזה,

כי זוכה על ידי הייסורים להתעלות לדביקות שלימה, בעצם אור החכמה.

בזה, מתעלה מעל עולם דלמטה, וכל ההרגשות דלמטה בטלות אצלו.

וכמו שאצל חנניה מישאל ועזריה, במוסרם את נפשם על קידוש שמו יתברך, לא שלטה בהם האש, כי דבקו בעולם יותר עליון,

כן לא שלטו הייסורים ברבי עקיבא, כיוון שבטלו אצלו כל הגבלות הטבע התחתון, בהתגלות אליו האור הגנוז, ובהתדבקו בו.

מתוך עבודתו הגדולה לקבלת הייסורים באהבה, התדבק באור השגת אחדותו יתברך השלימה,

ולפי זה, ביאר רבינו זיע"א:

שתשוקתו של רבי עקיבא למסור את נפשו באחד, היא שעלתה במחשבה לפני
הבורא ית"ש,

דהיינו, שהבורא ית"ש, קיבלה, ונתן לו לרבי עקיבא למסור את נפשו כפי שרצה.

שתתגלה לעולם כולו רק לעתיד לבוא, כשיתבטל הסתר העולם הזה ...

ובהתדבקו בבחינה זו, לא הרגיש כלל ברע שבייסורים,

ונתעלה לקבלת עול מלכות שמים, בשלימות נפלאה.

וחס וחלילה, לפרש, שיצאה נשמתו על ידי ייסוריו,

אלא, הפירוש הנכון, הוא -

שיצאה נשמתו, על ידי דביקותו השלימה בהשם יתברך, אשר הפרידתו מחומריות הגוף לגמרי.

וזוהו שאמרו שם בגמרא, 'היה מאריך באחד, עד שיצאה נשמתו באחד',

כלומר, היה מתעמק כל כך בהשגת אחדותו בתוך הייסורים, עד שנסתלק מהגשם, בהתדבקו באור
השגת אחדותו יתברך השלימה.

זה מה שהשיב רבי עקיבא לתלמידיו -

הם שאלו מתוך מבט התחתון, איך אפשרית מחשבה מרוכזת בשעת ייסורי גוף כאלו.

והשיב להם -

שאינו חש כלל את ההפרעות של הגוף,

כיוון שעל ידי הכנותיו הרבות להשגה זו, עלה מעל בחינת הטבע והגבלותיו.

והיינו שמסיימת שם הגמרא -

'אשריך רבי עקיבא, שאתה מזומן לחיי עולם הבא',

שעלה ונתעלה רבי עקיבא לגמרי, לבחינת עולם הבא, רוחניות גמורה ושלימה. כנ"ל.

בזה, מבואר מה שמביאים בשם האריז"ל -

שהקדושים שמסרו נפשם באמת על קידוש השם, לא הרגישו בייסורים.

כי בהתגלות אור הרוחני, מסתלקים ייסורי הגוף ומכאוביו".

והנה, על מאמר הכתובים בפרשת "מסעי"²⁵⁷, "אֱלֹהֵי מִסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לְצִבְיָאֲתָם, בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם,
עַל פִּי יְהוָה, וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם", כתב הגה"ק בעל "ערבי נחל" זיע"א²⁵⁸ :
"ולחסביר העניין יותר, לקרב אל השכל, יבואר, על פי מה שפירשתי מה שאמרו
רבותינו ז"ל²⁵⁹ -

שראה את רבי עקיבא²⁶⁰, שסורקין את בשרו במסרקות של ברזל,
אמר, זו תורה וזו שכרה?!

אמר הקדוש ברוך הוא, שתוק, כך עלה במחשבה²⁶¹.

והוא תימה, מה זו תשובה?

והא היא גופה קשיא, למה עלה כך במחשבה?

וביארתי -

כי נבין, האדם בקבלו בכל יום עול מלכות שמים, ומוסר נפשו במחשבתו להריגה
על קידוש השם בהתלהבות,
הנה יש לו תענוג גדול באותו העת, שמדמה במחשבתו שנשרף על כבוד השם
יתברך.

אבל האדם הנשרף בפועל, הנה מרגיש צער וייסורין, כי גדול הכאב מאד.

והחילוק ביניהם -

לפי שזה נשרף במחשבה, ואין לו אז שום צער הגוף, לכן אינו מרגיש רק תענוג,

²⁵⁷ במדבר, לג', א' - ב'.

²⁵⁸ הקושיות, הועתקו מלשון רבינו זיע"א.

²⁵⁹ מנחות, כט' ע"ב.

²⁶⁰ היינו, משה רע"ה.

וכמו שנתבאר לעיל.

²⁶¹ וכפי שהובא לעיל באות ג'.

מה שאין כן, זה שנשרף בפועל.

כי עולם המחשבה הוא מסולק מהגשמיות, אין שם צער וייסורין ושום דבר רע,

מה שאין כן, עולם המעשה.

אמנם, כתוב בתשובת מוהר"ם ²⁶² -

שְׁקִבְלָהּ אִישׁ מִפִּי אִישׁ, שֶׁהִנְהִיג עַל כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אִינוּ מֵרְגִישׁ יִיסוּרִין כָּלל.
עֵינֵי שֵׁם.

והטעם -

כי בהיות אותו היוצא ליהרג, מתלהב בחשק נמרץ, שיהרג על קדושת שמו
יתברך,

הוא מעלה כל חושיו, ועולם המעשה שלו, בהתלהבות ההוא, אל עולם המחשבה,
עד שמתלבש כולו במחשבה, ובטלו חושיו והרגשותיו, וגשמיותו נתפשט מעליו.

לכן, אינו מרגיש רק תענוג, כמו אותו הנשרף במחשבה,

ואדרבא, יש לו תענוג יותר, מאחר שהדבר ההוא שְׁחָשַׁק תמיד נתקיים ויצא
לפועל.

וכמאמר רבי עקיבא ²⁶³, כל ימי הייתי מצטער וכו'.

ולכן, כל עוד שייסורי הריגתו גדולים יותר, יגדל יותר ויותר התענוג שלו,

כי כיוון שאותו הרגשת הייסורין מתהפך להרגשת תענוג רב ונמרץ, לכן בהגדלת
הייסורין יגדל התענוג והשמחה, ואין שם הרגשת ייסורין כלל רק הרגשת תענוג
שמחה ועונג.

ולכן, בראותם את רבי עקיבא שסורקין את בשרו, שהמה יסורים קשים ומרים,

וכבר ידעו צדקותיו וזכותו של רבי עקיבא,

²⁶² הובאו בשו"ת "משנה הלכות", (חלק ד', סי' קלט', ד"ה "נראה לי").

²⁶³ ברכות, סא' ע"ב.

ואם כן, הבינו, שזה אין אצלו ייסורין ²⁶⁴, דלא חשיד קודשא בריך הוא ליתן ייסורין חנים לצדיק כזה.

ומזה, הבינו, שאדרבה, שכר ותענוג הוא לו דבר זה.

ויתפלאו על הדבר?!

ולזה אמרו, זו תורה וזו שכרה?!

רצונם לומר: ודאי על תורתו של רבי עקיבא מגיע לו שכר, וזו שכרו!

והיה הדבר לפלא בעיניהם, איך בייסורים מרים כאלה, יהיה כל כך הרגש תענוג, עד שיהיה זה שכר על תורתו?!

והשיב השם יתברך, כך עלה במחשבה!

רצונו לומר: שכל כך העלה רבי עקיבא כל חושיו והרגשותיו ואבריו אל עולם המחשבה, עד שכל עוד שהייסורים גדולים יגדל יותר מאוד התענוג,

לכן, ייסורים מרים כאלה, הם אצלו תענוג שאינו מושג כלל. והבן היטב, כי הוא אמיתי בעזרת ה'."

ל. ומעתה, נשכיל ונבין:

א. מאחר ששרה אע"ה היתה גלגול חוה ²⁶⁵, תיקון החטא שנעשה על ידה, הוצרך להיות בתיקון מידת הגאווה.

שכן, חטאו של אדם הראשון, נעוץ במידת הגאווה ^{266 267 268}.

²⁶⁴ היינו:

שאותם הייסורים, אינם נחשבים אצל רבי עקיבא לייסורים, כלל ועיקר.

²⁶⁵ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

²⁶⁶ "ילקוט שמעוני", (תהילים, פרק לו', רמז תשכז):

"כשאכל אדם הראשון מפרי האילן, טרדוהו והוציאהו חוץ לגן עדן,

והיה מחזר על כל האילנות, ולא היו מקבלין אותו,

מה היו אומרים?

ואם כן, על אחת כמה וכמה, שחווה שהחטיאתו, נעוצה בגנות מידה זו.
וכנגדו של אדם הראשון, התחיל אברהם אע"ה בתיקון החטא, ובייחוד במידת
הענווה ²⁶⁹, הנרמזת בתיקון האות ה' ²⁷⁰.
ולפיכך, אף שרה אע"ה, שנהגה במידת הענווה, על ידי כך שנתבטלה לאברהם
אע"ה ²⁷¹,
זכתה לתוספת האות ה' בשמה ²⁷².
והוא הדין אסתר המלכה, אשר היתה גלגול שרה ²⁷³ וגלגול חוה ²⁷⁴, ונהגה
במידת הענווה, זכתה לתוספת האות ה' בשמה ²⁷⁵, בהיותה נקראת אֶסְתֶּר ²⁷⁶.
ב. על פי זה, תתיישב התמיהה על דברי גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א ²⁷⁷:
שכן, מילת "אֶסְתֶּר", יחד עם ה' האותיות, עולה בגימטריא למניין 671,

'אל תבואני רגל גאון' (תהילים, לו' - יב'), רגל שנתגאה על בוראה".

²⁶⁷ "יערות דבש", (חלק ב', דרוש ג'):

"זהו היה חטא אדם הראשון, על ידי עץ הדעת - לבש גאוה,

כי ביקש להיות כאלוהים יודע טוב ורע, ונתגלתה ערוותו".

²⁶⁸ "ליקוטי הלכות", (הלכות כלאי בגדים, הלכה ב'):

"כִּי פָגַם הַגָּאוֹן, הוּא פָגַם הַדַּעַת, פָּגַם גְּאוֹף".

²⁶⁹ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ו'-ז'.

²⁷⁰ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ו'-ז'.

²⁷¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

²⁷² וכמו שנתבאר לעיל באות ב', ובאות ז'.

²⁷³ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

²⁷⁴ וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

²⁷⁵ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

²⁷⁶ מגילה, יג' ע"א.

²⁷⁷ וכמו שנתבאר לעיל בסוף אות ג'.

וכמניין שם א-ד-נ-י במילוי ²⁷⁸.

ג. ביאור המעשה ברבי עקיבא, שהיה יושב ודורש וכו' ²⁷⁹, כך הוא:
רבי עקיבא, שהיה בדור הסמוך לחורבן בית המקדש, ראה שהציבור
"מתנמנמים", והיינו, שהיו נמצאים בייאוש ובחושך גדול,
ובנוסף, הם תמהו על הנהגותיו של רבי עקיבא, שעל אף כל תוקף הגלות, הוא חי
ונוהג בבחינת "כל דעביד רחמנא לטב עביד" ²⁸⁰,
ותמיהתם, היתה כעין תמיהת תלמידי רבי עקיבא, בעת דביקותו, כאשר מסר
עצמו על קידוש ה' ²⁸¹,

היאך אפשר לנהוג כן, למרות כל תוקף וחושך הגלות והייסורים?

וכשרצה רבי עקיבא "לעוררם", והיינו, ללמד מדרכיו והנהגותיו, הוא גילה להם
את סודן של שרה אע"ה ואסתר המלכה:

שעל ידי ענוותנותן המוחלטת, הן זכו לתקן את חטאה של חוה ²⁸², ולהביא גאולה
לאותו הדור ²⁸³,

ולפיכך, אף אנו, כאשר נרצה להחיש ולזרז את גאולתינו, צריכים אנו ללמוד
ולדבוק בהנהגותיהן.

ומשכך, ענה להם רבי עקיבא: יכול אני לחיות בהנהגת "כל דעביד רחמנא" ²⁸⁴,
אשר תביא אותי לדביקות מוחלטת המסלקת ממני את הייסורים ²⁸⁵, אף בעת
מסירת נפשי על קידוש ה' ²⁸⁶,

²⁷⁸ היינו:

אלף, דלת, נון, יוד.

²⁷⁹ וכמו שנתבאר לעיל באות א'.

²⁸⁰ וכמו שנתבאר לעיל באות ח'.

²⁸¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

²⁸² וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

²⁸³ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

שכן, על ידי מידת הענווה, בהתבטלות מוחלטת, מקיים האדם בעצמו, את עניין
"מסירות הרצון, כמסירת נפש" ²⁸⁷.

ד. משכך, דווקא הנהגת רבי עקיבא, נפסקה להלכה ולמעשה ²⁸⁸ :

שכן, הנהגה זו, היא הנהגת מידת הענווה, בהתבטלות מוחלטת, הנהגה הגורמת
להחשת ולזירוז הגאולה ברחמים.

ה. והוא הוא סוד הגאולה שלימה, במהרה בימינו :

שכן, כבר נתבאר לנו ²⁸⁹, שהשם הקדוש א-ב-ג-י-ת-ך, מוציא מן הגלות.

ועוד נתבאר לנו ²⁹⁰, שקרבן התמיד, נתקן בזכותו של יצחק אע"ה, אשר נהג
במידת הענווה וההכנעה לפני הבורא ית"ש.

וממילא, שהשם הקדוש א-ב-ג-י-ת-ך, המוציא מן הגלות, דבוק וחבוק בזכותו
של יצחק אע"ה.

ואם כן, "מסירות הרצון כמסירת נפש" ²⁹¹, שהיתה בו, היא אשר תוציאנו מן
הגלות.

ו. על כן, דווקא יצחק אע"ה, הוא שילמד זכות על בניו, לעתיד לבוא ²⁹² :

²⁸⁴ וכמו שנתבאר לעיל באות ח'.

²⁸⁵ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

²⁸⁶ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

²⁸⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

²⁸⁸ וכמו שנתבאר לעיל באות ח'.

ובזה תתיישב קושייתו של הגה"ק רבינו שלמה קלוגר זיע"א.

²⁸⁹ לעיל באות ה'.

²⁹⁰ לעיל באות ה'.

²⁹¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

²⁹² וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

שכן, בהתבטלותו ובהכנעתו, הוא משתמש במידתו "מידת הגבורה - מידת הדין", לצורך עשיית חסד לבניו.

והיינו, שהוא ינק מאביו ומאמו, את "סוד החסד", המביא אל ההכנעה והענווה, ועל אף שאין מידתו כמידתם, הוא ממתק את מידתו לצורך עשיית החסד.

ז. והוא עניין "כולן שווין לטובה" ²⁹³ :

שעל אף ש-צ' שנים משנותיה של שרה אע"ה, היא היתה נחשבת כמת ²⁹⁴, בהיותה עקרה,

מכל מקום, מסירות רצונה לכבוד הבורא ית"ש, היא אשר טבעה וחתמה את קדושתו של יצחק אע"ה,

ובהיותה מחשיבה רק את זולתה, ולא את כבוד עצמה,

אין לה טובה גדולה מזו, ובוודאי ש-"כולן שווין לטובה".

אשר על כן, בבחינת "אֶשָׂא עֵינִי אֶל הַהָרִים" ²⁹⁵ - "אֶשָׂא עֵינִי אֶל הַהָרִים" ²⁹⁶, ובבחינת "הִבֵּיטוּ אֶל אֲבְרָהָם אֲבִיכֶם, וְאֶל שָׂרָה תְּחוּלְלֶכֶם" ²⁹⁷,

שומא עלינו ללכת בדרכיהם ולנהוג בהנהגותיהם, ובפרט כאשר הן הם הדברים אשר יחישו ויזרזו את גאולתנו ברחמים.

יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

²⁹³ וכמו שנתבאר לעיל באות א'.

²⁹⁴ נדרים, סד' ע"ב.

²⁹⁵ תהילים, קכא' - א'.

²⁹⁶ בראשית רבה, פרשה סח', ב'.

²⁹⁷ ישעיה, נא' - ב'.

"וְצִתֵּיתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם"

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרליה ע"ה
- רבקה סימוני ע"ה (לבית איבגי) בת הרבנית שרה שתחי'
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוגי) בת גרסיה ע"ה
- אריקה ביננבאוס ע"ה (לבית פינקסוביץ) בת יוסף וברטה שיחי'
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של הקדושים אשר נרצחו על קידוש ה'

בחג "שמחת-תורה" תשפ"ד